

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

Prioritaire NBS en voorbeelden van relevante kennisvragen

>> Duurzaam, Agrarisch, Innovatief
en Internationaal Ondernemen

Prioritaire NBS en voorbeelden van relevante kennisvragen

Binnen het programma NL2120 zijn prioritaire NBS geselecteerd en verschillende kennisvragen geformuleerd die richting geven aan de verdere ontwikkeling van NBS. Aanvragen sluiten bij voorkeur aan op de prioritaire NBS binnen bijbehorende landschapstypen. Ook wordt binnen het kennisproject een relevante kennisvraag beantwoord.

Meer informatie over het NL2120 Groeifondsprogramma is te vinden op deze website ([NL2120 - Elevating Nature-based Solutions](#)). Specifieke documenten worden gepubliceerd via de NL2120 kennisbank ([Kennisbank | NL2120](#)).

1. Prioritaire NBS en landschapstypen

Prioritaire NBS zijn oplossingen die fysisch-ecologische meerwaarde hebben en potentieel positieve sociaaleconomische effecten kennen, maar die nog verdere uitwerking vereisen voordat grootschalige toepassing mogelijk is. De prioritaire NBS zijn gekoppeld aan verschillende landschapstypen (clusters genoemd binnen het programma NL2120). Deze indeling biedt houvast voor kennisontwikkeling en toepassing van NBS binnen specifieke gebiedsopgaven. De selectie van prioritaire NBS is te vinden in onderstaande tabel. Het betreft een niet limitatieve lijst.

Landschapstype	Geselecteerde prioritaire NBS en bouwstenen
Laagveengebied (cluster Veen)	1. Natte teelten: A. Lisdodde, B. Riet en C. Bos. Bij deze NBS wordt ook gekeken naar de verwaarding richting biobased bouwmaterialen in de keten
	2. Extensieve veehouderij bij hoge grondwaterstanden - A. Melk en B. Vlees. De focus ligt in eerste instantie op melkveehouderij
	3. Permanent veen-moerasgebied voor meerdere functies (natuur, recreatie, waterberging)
Kustgebieden (cluster Kust)	4. Dynamische zandige kustbescherming : A. kerven in zeereep, B. zandmotor (tevens internationaal)
	5. Meegroeilandschappen (=landwaarts meegroeien) A. wisselpolders en B. dubbele dijk
	6. Voorlanden/oever (=zeewaarts meegroeien): A. schorren/kwelders slibmotor en B. begroeide vooroevers

Kust en rivieren (cluster Rivieren)	7. Waterkeringen met begroeide vooroevers: A. lage vegetaties B. golfbrekende ooibossen
	8. Integraal meergeulenconcept: (uiterwaardgeulen, nevengeul, hoofdgeul (incl. waterbedverruiming), graslanden/ bloemrijke dijken)
Hogere zandgronden (cluster Zandgronden)	9. Beekdalherstel door het creëren van natuurlijke overstromingsvlaktes in de beekdalen: A. Lage vegetaties en B. Bos
	10. Natuurinclusieve klimaatbestendige landbouw: A. Bodemkwaliteit verbeteren en B. Verminderen drainage/verwijderen drainage en infiltratie versterken
	11. Watervasthoudgebieden zonder landbouwfuncties maar met natuurfuncties): A. Naaldbos omzetten B. Bosontwikkeling C. Verminderen drainage/verwijderen drainage
Bebouwd gebied (cluster Stad)	12. Groenblauwe dooradering en parken/wateren in stedelijk gebied (verbinden kleine en grote wateren en groenstructuren die samen leiden tot groter aandeel groen in en om de stad). Er zal specifiek aandacht gegeven worden aan <i>Getijdenpark</i> als oplossing in Kuststeden
Grote meren en overgangswateren (cluster Meren)	13. Nieuwe eilanden (bijvoorbeeld Makker Wadden)
	14. Waterkeringen met begroeide vooroevers

Daarnaast kunnen prioritaire NBS ook internationaal oplossingen bieden.

Internationaal	• Muddy coastal solutions (inclusief mangrove protection/restoration)- gerelateerd aan het Voorlandenconcept in Nederland
	• Sandy solutions – gerelateerd aan dynamische zandige kustbescherming concept in Nederland
	• Riverbed / catchment management/enlargement floodplains- gerelateerd de NBS voor Rivieren en Zand in Nederland
	• Groenblauwe dooradering en parken/wateren/wetlands in stedelijk gebied – gerelateerd aan de NBS voor Stad in Nederland.

2. Actuele en relevante kennisvragen

Door in te spelen op representatieve vraagstukken binnen specifieke landschapstypen kunnen Living Labs bijdragen aan de verdere ontwikkeling van NBS. De kennisvragen zijn onderverdeeld in verschillende thema's en bieden aanknopingspunten voor verdieping en kennisontwikkeling. Hieronder staan vijf voorbeelden van relevante kennisvragen geclusterd binnen thema's. Deze opsomming van kennisvragen is niet limitatief. De kennisvragen en bijbehorende sub-vragen per thema worden in de volgende paragrafen toegelicht.

1. **Fysisch-ecologisch:** hoe toont het Living Lab de werking en effectiviteit van NBS aan?
2. **Sociaaleconomisch:** hoe zorgt het Living Lab voor een betere verdeling in kosten en baten van NBS?
3. **Institutioneel:** wat draagt het Living Lab bij aan het identificeren, begrijpen en wegnemen van institutionele barrières?
4. **Kennisintegratie en visieontwikkeling:** Hoe draagt het Living Lab bij aan de lange termijn ontwikkeling van een nature-based Nederland in 2120?
5. **Valorisatie:** welke bijdrage levert het Living Lab aan het vergroten van de toegankelijkheid en toepasbaarheid van NBS?

2.2.1 Fysisch-ecologische kennis

Het thema fysisch-ecologische kennis richt zich op het vergroten van systeemkennis van NBS. Met dit thema willen we nieuwe inzichten bieden met natuurwetenschappelijke inzichten voor beleidsmakers en marktpartijen. Het richt zich op de werking en effectiviteit van het natuurlijke systeem en hoe NBS binnen de grenzen van dat systeem opereert. De ontwikkeling van fysisch-ecologische kennis is nodig voor het opschalen van NBS op landschapsschaal.

De hoofdvraag binnen dit thema luidt:

Zijn NBS effectief in het oplossen van verschillende opgaves op de lange termijn onder veranderende en steeds extremere condities?

Living Labs kunnen bijdragen aan de beantwoording van deze hoofdvraag door onder meer in te gaan op de volgende sub-vragen. Vanuit een Living Lab kunnen ook eigen sub-vragen worden geformuleerd die bijdragen aan het beantwoorden van de hoofdvraag.

Sub-vragen:

- Wat zijn kansrijke NBS in de verschillende landschapstypen op verschillende tijd- en ruimteschalen? Welk type NBS kan waar onder welke fysisch-ecologische omstandigheden worden toegepast?
 - Hoe ontwerp, realiseer, monitor en beheer je NBS?
 - Wat zijn ontwerprichtlijnen voor NBS?
 - Hoe kan de effectiviteit van NBS gemonitord en geëvalueerd worden? Wat zijn manieren om de bijdrage van NBS aan klimaat- en biodiversiteitsdoelen te monitoren?
- Hoe wordt bepaald wanneer en welk type adaptief beheer en onderhoud voor NBS nodig is en hoe verhoudt zich dat tot beheer en onderhoud aan grijze infrastructuur?

- Hoe en in welke mate dragen NBS, individueel en gecombineerd, bij aan verschillende opgaves (klimaatmitigatie en -adaptatie, biodiversiteit, kwaliteit leefomgeving)?
- Waar kunnen NBS bijdragen aan klimaatmitigatie- en adaptatie, het versterken van de biodiversiteit en verbeteren van de leefomgeving?
- Wat zijn de onzekerheden in het functioneren van NBS en hoe hiermee om te gaan? Wat zijn de risico's en trade-offs van grootschalige toepassing van NBS op korte en lange termijn?
- Hoe lang werken deze NBS bij een veranderend klimaat? Hoe effectief zijn NBS bij verschillende klimaatscenario's? Wat zijn kantelpunten/tipping points voor grootschalige toepassing van NBS bij verschillende klimaatscenario's?
- Op welke ruimtelijke schaal moet een NBS geïmplementeerd worden, binnen een landschap of over landschappen heen om optimaal te functioneren? Hoeveel ruimte is hiervoor nodig en wat betekent dit voor het huidige ruimtegebruik?

2.2.2 Sociaaleconomische kennis

Dit thema richt zich op de kennisleemtes om de sociaaleconomische effecten van NBS objectief af te kunnen wegen tegen alternatieve oplossingen. Er is inzicht nodig in de kosten en baten (inclusief brede welvaart) om de juiste verdienmodellen voor private partijen te ontwikkelen. Dit moet leiden tot een afwegingskader voor sociaaleconomische effecten van NBS. Dat afwegingskader is nodig om tot effectieve marktwaardering en beleidsmaatregelen te komen. De onderzoeksactiviteiten zijn gericht op het identificeren, onderzoeken en kwantificeren van sociaaleconomische effecten van NBS.

De hoofdvraag binnen dit thema luidt

Wat zijn sociaaleconomische kosten en baten van grootschalige toepassing van NBS in Nederland?

Living Labs kunnen bijdragen aan de beantwoording van deze hoofdvraag door onder meer in te gaan op de volgende sub-vragen. Vanuit een Living Lab kunnen ook eigen sub-vragen worden geformuleerd die bijdragen aan het beantwoorden van de hoofdvraag.

Sub-vragen:

- Wat zijn sociaaleconomische barrières en mogelijkheden voor opschaling van NBS?
- Wat zijn de directe en indirecte sociaaleconomische effecten van NBS op verschillende schaalniveaus?
- Hoe kunnen bepaalde (sociaaleconomische) effecten van NBS bijdragen aan (doelstellingen van) grote maatschappelijke opgaven (denk aan woningbouwopgave, zorg etc.)?
- Hoe zijn de kosten en baten van NBS verdeeld? Denk hierbij aan urbaan/ruraal of tussen verschillende socio-economische groepen.
- Welke afwegingskaders en financiële instrumenten zijn geschikt om de kosten van NBS beter te verdelen over de baathebbers en maatschappelijke baten beter mee te wegen?
- Wat zijn de gezondheidsbaten van NBS en hoe kunnen deze beter worden meegewogen? Hoe verschillend zijn de baten in urbaan en ruraal gebied?

- Hoe kan het bedrijfsleven kennis van sociaaleconomische effecten inzetten bij toepassing van NBS, zowel binnen als buiten Nederland?

2.2.3 Institutionele kennis

Dit thema brengt institutionele belemmeringen voor opschaling in beeld, onderzoekt ze nader en komt met oplossingen, nieuwe institutionele modellen en regelingen waarmee NBS-opscaling gefaciliteerd kan worden.

Voorbeelden van institutionele belemmeringen zijn een gebrek aan urgentie bij beleidsmakers en een gebrek aan afstemming of onvoldoende aandacht voor de baten van NBS in bestaande afwegingskaders. Dit thema draagt bij aan de opbouw van kennis over de doorwerking van NBS in bestuurlijke systemen, processen, wet- en regelgeving.

De hoofdvraag binnen dit thema luidt

Wat zijn institutionele barrières voor de opschaling van NBS en hoe kunnen die barrières worden weggenomen?

Living Labs kunnen bijdragen aan de beantwoording van deze hoofdvraag door onder meer in te gaan op de volgende sub-vragen. Vanuit een Living Lab kunnen ook eigen sub-vragen worden geformuleerd die bijdragen aan het beantwoorden van de hoofdvraag.

Sub-vragen:

- Wat is ervoor nodig om nature-based manieren van werken te verankeren in bedrijfs-/overheidsculturen die het Living Lab betreffen (denk aan aanpassing van beleid en regelgeving, wetgeving, bewustwording, onderwijs en inspiratie)?
 - Welke succesvolle voorbeelden en best practices van institutionele samenwerkingsvormen m.b.t de implementatie van NBS bestaan er in binnen- en buitenland?
 - Welke lessen kan het Living Lab trekken uit deze voorbeelden?
- Welke actoren zijn nodig om in het Living Lab NBS te implementeren en/of ruimte te creëren voor NBS?
 - Wat zijn strategieën om deze actoren te betrekken en hoe kunnen we kennis over en draagvlak voor NBS vergroten bij deze actoren?
- Hoe zorgen we ervoor dat in het Living Lab de bijdrage van NBS aan brede welvaart erkend wordt door besluitvormers, planners en uitvoerders?
- Welke nieuwe institutionele arrangementen kunnen ontwikkeld en toegepast worden om de NBS waarmee in het Living Lab gewerkt is grootschalig te implementeren?

2.2.4 Kennisintegratie

Dit thema versterkt het kennisecosysteem en integreert technische, sociaaleconomische en institutionele kennis. Daarnaast werkt dit thema met ontwerpend onderzoek aan NBS-toekomstbeelden, transitie daarnaartoe en creëert inzicht in de opschalingspotentie ervan.

De hoofdvraag binnen dit thema luidt:

Wat zijn onderbouwde, richtinggevende toekomstbeelden op landschapsschaal met daaraan verbonden transitiepaden voor een nature-based Nederland in 2120 en hoe dragen deze bij aan de opschaling van NBS?

Living Labs kunnen bijdragen aan de beantwoording van deze hoofdvraag door onder meer in te gaan op de volgende sub-vragen. Vanuit een Living Lab kunnen ook eigen sub-vragen worden geformuleerd die bijdragen aan het beantwoorden van de hoofdvraag.

Sub-vragen:

- Welke methodieken/tools zijn helpend voor regio's om (versneld) te komen tot breed gedragen NBS-toekomstbeelden voor 2120 en transitiepaden? Denk daarbij o.a. aan ontwerpend onderzoek, verbeelding en story-telling.
- Wat zijn de geleerde lessen voor NBS implementatie uit andere gebieden in Nederland en in andere landen die voor dit Living Lab relevant zijn of hier getest kunnen worden?

2.2.5 Thema: Valorisatie

Dit thema richt zich op het valoriseren van kennis door in te zetten op het creëren van concrete tools en producten om de exporteerbaarheid van NBS-kennis (inter)nationaal te versterken.

Om de inzichten en ervaringen vanuit de verschillende thema's te laten bijdragen aan de beoogde effecten op het BBP en de brede welvaart, is het van belang dat de opgedane kennis breder ingezet kan worden. Het inspireren tot gebruikmaken van de opgedane kennis kan bijvoorbeeld door het opstellen van kansenkaarten, communicatie, aansluiting bij en overleg met potentiële financiers. Op deze manier kan de schaa sprong in toepassing van NBS plaatsvinden. Dit kan leiden tot voordelen in de vorm van additionele export (internationaal) en een toename van de milieugebruiksruimte (nationaal).

De hoofdvraag binnen dit thema luidt:

Hoe kan (inter-)nationaal de toegankelijkheid en toepasbaarheid van NBS worden vergroot om een schaa sprong van toepassing van NBS te realiseren en zo het BBP te vergroten?

Dit is een publicatie van:

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Prinses Beatrixlaan 2 | 2595 AL Den Haag

Postbus 93144 | 2509 AC Den Haag

T +31 (0) 88 042 42 42

Contact

www.rvo.nl

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland | september 2026

Publicatienummer: RVO-207-2026/RP-DUZA

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) stimuleert duurzaam, agrarisch, innovatief en internationaal ondernemen. Met subsidies, het vinden van zakenpartners, kennis en het voldoen aan wet- en regelgeving. RVO werkt in opdracht van ministeries en de Europese Unie.

RVO is een onderdeel van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.